

Молоткіна В.К. Комсомол як філія комуністичної партії в українському молодіжному русі в 1920-1930-і рр. / В.К. Молоткіна // Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць. – Випуск 42. – К.: УНІСЕРВ, 2014. – С.184-189.

Валентина МОЛОТКІНА

Переяслав-Хмельницький

КОМСОМОЛ ЯК ФІЛІЯ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ МОЛОДІЖНОМУ РУСІ В 1920-1930-І РР.

У статті показано, як у процесі становлення тоталітарного радянського режиму комсомол перетворився з незалежної молодіжної організації у філію комуністичної партії. З'ясовано, що компартія брала на себе формування кадрів комсомольських працівників й при цьому робилося все можливе, щоб комуністи посідали керівні посади в спілці з самого низу і до ЦК включно. Як філіали партійних комітетів комсомольські організації брали активну участь в усіх політичних кампаніях, що проводилися правлячою партією. Вся робота комсомолу проходила «під знаком мобілізації мас молоді на боротьбу з класовим ворогом, правою небезпекою та ухилами як у партії, так і в комсомолі». Та, підтримка масових сталінських репресій не врятувала комсомольські кадри від долі жертв цих репресій. Під керівництвом комсомолу діяли молодіжні та дитячі засоби масової інформації. Партія використовувала комсомол і для контролю, активізації роботи господарських органів.

Ключові слова: комуністичне виховання, комсомол, молодь, молодіжні організації, об'єднання, спілка.

Комсомольська організація у 1920-1930-і рр. займала особливе місце в політичній системі суспільства. Майже з першого дня існування комсомолу комуністична партія заявила про те, що він працює під її безпосереднім контролем. Комсомол, як філія комуністичної партії, виконував у молодіжному середовищі роль громадської організації, здійснював державні функції, активно впливав на формування законодавчої бази стосовно молоді, під його керівництвом діяли молодіжні та дитячі засоби масової інформації.

В радянській історіографії всі питання пов'язані з комсомолом розглядалися надзвичайно упереджено й однобічно. На сучасному історіографічному етапі заслуговують на увагу праці В.А. Головенька¹, В.І. Прилуцького², в яких вперше в Україні зроблено спробу об'єктивно та

неупереджено розглянути діяльність не лише комсомолу, а й небільшовицьких молодіжних організацій, вирішити деякі концептуальні проблеми молодіжного руху.

В даній статті автор ставить за мету показати як у процесі становлення тоталітарного радянського режиму комсомол перетворився з незалежної молодіжної організації у філію комуністичної партії.

Ліквідуючи не більшовицькі молодіжні об'єднання, більшовики намагалися монополізувати керівництво молодіжним рухом через комсомол. Ще у 1918 р. ЦК РКП(б) зобов'язав усіх комуністів у віці, який відповідав нормам, прийнятим у РКСМ, вступати в його ряди.³ Проте, до 1921 р. взаємини між партією і комсомолом не були чітко визначені. 3 травня 1920 р. у комсомольських організаціях республіки розгорнулася дискусія з цього питання. Якщо одні комсомольські працівники відстоювали необхідність підпорядкування комсомолу партії, то інші доводили правомочність самостійності комсомольського союзу.⁴

Кінець дискусії з питання про взаємини партії і комсомолу поклав III з'їзд КСМУ (травень 1921 р.), який засудив прихильників ідеї «рівноправності» - членів Донецького губкому КСМУ Лібермана та Лейканда й зазначив, що спілка повинна підпорядковуватися політичному контролю і керівництву з боку КП(б)У.⁵ Проте, ще майже два роки комсомол мав право на певну організаційну незалежність, яка була затверджена на I з'їзді організації. Хоча, у статуті РКСМ, прийнятому у вересні 1921 р., ця незалежність була обмежена організаційною автономією від партії, у взаєминах між партією і комсомолом ще зберігалася практика взаємного представництва у виборних органах цих організацій. Щоправда, за рішенням III Всеукраїнського з'їзду КСМУ (травень 1921 р.) вибори комсомольців у керівні партійні органи стали проводитися на партійних конференціях і зборах на загальних засадах, а обмін кадровими працівниками здійснюватися через «керівні органи й вищі інстанції».⁶

Положення про автономію комсомолу зникає через рік на V з'їзді РКСМ у 1922 р.⁷ З кожним роком у процесі становлення тоталітарного радянського режиму перетворення комсомолу з незалежної молодіжної організації у філію комуністичної партії росло все більше. V Всеукраїнська конференція КСМУ, яка проходила у липні 1924 року, констатувала: «Минулий період роботи характеризується значними зрушеннями у бік зближення спілки з партією, переходу від формули «взаємовідносин» до визначення форм керівництва партії спілкою».⁸ А наприкінці 1928 р. Л.М. Каганович заявив, що ідея організаційної самостійності комсомолу є «грубою політичною помилкою». Саме з цього часу комсомол був посаджений на коротку прив'язь.⁹ Характерними ознаками комсомолу все більше стають одержавленість, жорсткий централізм, «найсуровіша дисципліна», безапеляційне підпорядкування більшовицькій партії, командно-адміністративній системі.¹⁰

Одночасно партія посилила контроль за формуванням комсомольських кадрів. Робилося все можливе, щоб комуністи посідали керівні посади в спілці з самого низу і до ЦК включно. Щоб забезпечити такий стан речей ще IV з'їзд КСМУ у 1922 р. ухвалив при виборі до комітетів установити спілковий і партійний стаж: для членів Центрального Комітету – трирічний спілковий і партійний стаж; для членів Центрального Комітету – дворічний партійний, такий самий стаж для секретарів губкомів; для членів губкомів – дворічний спілковий стаж та такий же строк перебування в партії; для секретарів повіткомів – півторарічний спілковий та партійний стаж.¹¹ Також було взято курс «на секретаря осередку – партійця».¹² На посади відповідальних комсомольських працівників від райкомів комсомолу і вище стали висуватися лише комуністи, причому, для секретарів обкомів комсомолу вимагався партійний стаж не менше чотирьох років, а для секретарів райкомів і міськкомів – не менше 2-3 років.¹³

Однією з основних вимог партії щодо комсомолу в 1930-і рр. було розширення мережі первинних комсомольських організацій як центрів масово-політичної роботи серед молоді. Первинні організації створювали на підприємствах за наявності лише трьох комсомольців. За 1934-1937 рр. в

Україні було створено 10735 нових первинних організацій, на 1 січня 1937 р. їх налічувалося 41123.¹⁴ У 1936 р. було вирішено створити комсомольські організації в кожній школі. В найбільших з них запроваджували посади організаторів ЦК ВЛКСМ. За рік до того (1935) були створені загальношкільні піонерські організації, які в Україні об'єднували 226 тис. школярів. Комсомол як офіційний шеф піонерії забезпечував піонерські загони вожатими.¹⁵

Організаційні форми і методи партійного керівництва молодіжним рухом мали свою специфіку. На відміну від профспілкових працівників представникам комсомольської номенклатури заборонялося за винятком часу роботи у виборних комсомольських органах (з'їздів, конференцій, пленумів, комітетів), утворювати партійні фракції.¹⁶ У своїй діяльності вони повинні були спиратися на рядових комсомольців-комуністів, які разом з ними утворювали так зване «партійне ядро». У 1939 р. за рішенням XVIII з'їзду ВКП(б) склад «партійного ядра» був звужений до прошарку партійців – комсомольських працівників, оскільки партійці – рядові комсомольці – вибували зі складу ВЛКСМ.¹⁷

Характер взаємин між партією і комсомолом визначався роллю комуністичної спілки молоді у структурі правлячого режиму. XIII з'їзд РКП(б) (травень 1924 р.) визначив, що РКСМ, яка має першорядне суспільно-політичне значення, «покликана виконувати роль резерву, відкіля партія відбирає кращі елементи для забезпечення притоку молодих сил» й одночасно бути «провідником впливу партії на все більш широкі кола робітничої та селянської молоді».¹⁸ Тож, виконуючи роль резерву партії, комсомол давав комсомольцям рекомендації для вступу в партію. Це була відповідальна, як для того часу, функція комсомолу. Але і вона «покрилася» корозією бюрократизму, яка стала результатом сталінського погляду на партію: прийом у ряди комуністів проводився відповідно рознарядок, що спускалися зверху відповідно постанов ЦК ВКП(б). особливо поширеною стала ця практика в кінці 1930-х рр., коли йшло масове виключення з рядів партії, багато

комуністів зазнавало утисків і коли члени партії навіть частіше попадали під репресії ніж безпартійні.¹⁹

Як філія комуністичної партії у молодіжному русі комсомол отримав особливий правовий статус порівняно з іншими громадсько-політичними об'єднаннями. Його становище у суспільстві регулювалося не правовими актами, а статутами КПРС і ВЛКСМ. Тому комсомольські організації не підлягали реєстрації з боку державних органів. Лише окремі питання, що стосувалися прав комсомолу у вирішенні державних справ, що відносилися до його взаємин з державними органами, регулювалися правовими актами.²⁰

Після передачі комсомолу функцій радянської держави щодо комуністичного виховання молоді правляча партія зосредила під його керівництвом діяльність піонерської організації та молодіжних засобів масової інформації. З правом вирішального голосу представники комсомолу працювали у колегіях відділів народної освіти та їхніх відділеннях.²¹

Активно співпрацював комсомол і з державними органами, часто взагалі підміняючи їх. Комуністична спілка брала участь у роботі органів державного управління ледь не з першого дня свого існування. Постанову щодо проходження членами РКСМ практики у всіх державних закладах, що займалися питаннями праці, побуту, виховання юнацтва (відділи Наркомату праці, Наркомату освіти, Головного політико-просвітницького комітету, Управління загального військового навчання і формування Червоних резервних частин тощо) було видано Радою Народних Комісарів РРФСР ще в 1921 р. Комсомольці ставали практикантами і під керівництвом кваліфікованих працівників не менше 6 місяців брали участь у роботі державних органів, таким чином готуючи себе до самостійної роботи в апараті управління. Про своє навчання практиканти звітували в своїх комуністичних осередках чи на конференціях молоді. На початку 1926 р. в системі органів Народного комісаріату праці працювало 277 штатних і позаштатних представники комсомолу, у Наркоматі охорони здоров'я – 31,1 і т. д. Така практика широко використовувалася аж до середини 1930-х рр.²²

Як філіали партійних комітетів комсомольські організації брали активну участь в усіх політичних кампаніях, що проводилися правлячою партією. Разом із професійними спілками вони залучалися до «чисток» державного апарату, допомагали запровадженню партійного контролю над добровільними товариствами й жіночим рухом і т. д.²³

У роки «великого перелому» політичні функції комсомольських організацій були доповнені господарськими. З'являється навіть термін господарська робота комсомолу.²⁴ Питання про участь спілки у господарському будівництві поставив грудневий (1929 р.) пленум ЦК ВЛКСМ. У відповідній резолюції він зобов'язав комсомольські організації перебудувати внутрішньоспілкову роботу згідно з потребами господарського будівництва, щоб забезпечити мобілізацію молоді на виконання п'ятирічних планів економічного розвитку²⁵. З цього часу комсомольські осередки перетворилися на «штурмові бригади» з ліквідації численних проривів, що все частіше виникали в радянській економіці.²⁶ Молодіжна більшовицька спілка переймала на себе функції державних та господарських органів, зокрема проводила набір молоді на виробництво та новобудови. Комсомол втручався у вирішення питань виробництва, які повинен був вирішувати інженерно-технічний, господарський персонал. Постанови, циркулярні листи ЦК ЛКСМУ та його бюро часто нагадували інструкції по організації праці на виробництві. В той же час питання про захист соціально-економічних інтересів молоді майже зникають з поля зору комсомолу.²⁷

Комсомол був однією з головних діючих сил у колективізації сільського господарства. Адже в селах кількість його осередків значно перевищувала кількість партійних.²⁸ Через відсутність партійних організацій комсомольські осередки часто виконували їх роль. Підтриманий зверху, комсомол добивався форсування колективізації, встановлював, що комсомолец не може бути поза колгоспом, інколи використовував недозволені методи силового залучення в колгоспи не лише молоді, а й дорослих селян.²⁹

Були створені спеціальні загони так званої «легкої кавалерії» - тимчасові громадські молодіжні організації, які контролювали проведення основних сільськогосподарських кампаній, впровадження у виробництво стаханівських методів праці, роботу підприємств торгівлі, комунального господарства.³⁰

Згортання непу та перехід до нового комуністичного штурму наприкінці 1920-х рр. зумовили різку зміну політичних настроїв та орієнтирів значної частини молоді. Як і на початку 1920-х рр., серед молодих людей поширювалися опозиційні настрої. За довідками ДПУ УСРР тільки у 1929 р. за участь в «антирадянських» організаціях і групах було заарештовано 2 тис. 221 юнаків і дівчат.³¹ Хоча більшість таких угруповань була міфічною, а справи проти її членів сфабриковані каральними більшовицькими органами, підпільний молодіжний рух існував. Щоправда, порівняно з початком 1920-х рр., його політична направленість стала іншою. На зміну групам ліво комуністичного та анархістського спрямування прийшли організації правого напрямку. З 1928 р. більшість опозиційних молодіжних груп характеризувалася владою як «куркульські» і «націоналістичні», що організовувалися противниками аграрної та культурної революцій.³²

Намагаючись попередити поширення опозиційних настроїв, сталінське керівництво активізувало боротьбу із «зрадниками інтересів робітничого класу». Тема класової боротьби стала лейтмотивом I Всеукраїнської конференції комсомолу, яка пройшла у червні 1929 р. Духом непримиренності до ворогів та опортуністів була пронизана більшість виступів та резолюцій конференцій. Зокрема, резолюція «На доповідь про чергові завдання партії» зазначила, що «вся робота комсомолу, ще в більшій мірі ніж досі, проходить під знаком дальшої мобілізації мас молоді на боротьбу з класовим ворогом, правою небезпекою та ухилами як у партії, так і в першу в комсомолі».³³ Переважаючи більшість комсомольців республіки активно підтримувала Сталіна і його прибічників у боротьбі з «ною опозицією, «троцькістсько-зінов'євським блоком», «націоналістичним ухилом» Шумського-Хвильового».³⁴

У 1933-1934 рр. було проведено переоблік і перевірку комсомольських документів, під час яких виключали «чужі» елементи. До керівного ядра комсомолу республіки входили комуністи. Компартійне керівництво надавало великого значення пропагандистським кадрам у мережі комсомольської освіти. Лише у 1934 р. ЦК КП(б)У направив на пропагандистську роботу серед комсомольців 1,5 тис. комуністів, ухваливши рішення щорічно направляти в мережу комсомольської політосвіти не менше 15-20% випускників партійно-пропагандистських вузів.³⁵

Взагалі, у 1930-і рр. участь комсомолу у політичній боротьбі вийшла за межі ліквідації антисталінської внутрішньопартійної опозиції. До категорії «ворогів народу» за примхою «великого керманича» міг бути зарахований будь-який громадянин.³⁶

Та, підтримка масових сталінських репресій не врятувала комсомольські кадри від долі жертв цих репресій. Роки Великого терору (1937-1938) стали апогеєм масових репресій не лише проти рядових членів ВЛКСМ, але й проти активістів молодіжного руху республіки («комсомольської еліти») – його виборного активу та звільнених комсомольських працівників. Х з'їзд ЛКСМУ, який проходив з 15 по 23 листопада 1937 р., вперше у своїй історії визнав роботу обраного на попередньому з'їзді ЦК незадовільною. З липня 1937 р. по листопад 1938 р. були репресовані й розстріляні по черзі три перших секретарі ЦК ЛКСМУ і кожного разу проводилась майже стопроцентна «чистка» всього апарату ЦК,³⁷ було звільнено з роботи 19 відповідальних працівників ЦК ЛКСМУ, 26 секретарів обкомів, багатьох секретарів міськкомів, райкомів комсомолу.³⁸ Таке становище склалося в більшості обласних, міських, районних комітетах комсомолу, в багатьох первинних комсомольських організаціях.³⁹ Зокрема, у Вінницькій, Донецькій, Дніпропетровській, Одеській, Харківській областях з комсомолу як ворогів народу та їх посібників було виключено 4793 особи.⁴⁰ Були репресовані, загинули сотні, тисячі молодих людей.⁴¹

Отже, комсомол, який вважався одним з головних засобів впливу на молодь і повинен був слухняно виконувати директиви та постанови партії, перебував під неослабним контролем компартії. Хоча, у перші роки свого існування ця спілка ще могла заявити про певну свою організаційну незалежність. Та з кожним роком у процесі становлення тоталітарного радянського режиму перетворення комсомолу з незалежної молодіжної організації у філію комуністичної партії росло все більше. Компартія брала на себе формування кадрів комсомольських працівників. Робилося все можливе, щоб комуністи посідали керівні посади в спілці з самого низу і до ЦК включно. Як філіали партійних комітетів комсомольські організації брали активну участь в усіх політичних кампаніях, що проводилися правлячою партією. Вся робота комсомолу проходила «під знаком мобілізації мас молоді на боротьбу з класовим ворогом, правою небезпекою та ухилами як у партії, так і в комсомолі». Та, підтримка масових сталінських репресій не врятувала комсомольські кадри від долі жертв цих репресій. Під керівництвом комсомолу діяли молодіжні та дитячі засоби масової інформації. Партія використовувала комсомол і для контролю, активізації роботи господарських органів.

---

¹ Головенько В.А. Український молодіжний рух у XX ст. (Історико-політичний аналіз основних періодів) / В.А. Головенько. – К., 1997. – 160 с.; Головенько В.А. Український молодіжний рух: історія та сьогодення / В.А. Головенько, О.А. Корнієвський. – К.: Наукова думка, 1994. – 111 с.; Головенько В.А. Молодіжний рух України: історія та сучасність: Збірник матеріалів / В.А. Головенько (гол ред.); Український національний комітет молодіжних організацій, Український інститут соціальних досліджень. – К.: НВФ «Студцентр», НІКА – Центр, 1999. – 120 с.

² Прилуцький В.І. Молодь України в умовах тоталітарного ладу (1920-1939). / В.І. Прилуцький. – К., 2001. – 250 с.; Прилуцький В.І. Молодь УСРР в період утвердження тоталітарної системи (1928-1933 рр.). / НАН України, Інститут історії України (Історичні зошити) / В.І. Прилуцький. – К., 1999. – 62 с.

³ Наследники революции. Документы партии о комсомоле. – М., 1969. – С. 60-61.

⁴ Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф. 1. – Оп.1. – Спр. 9а. – Арк. 9, 88.

⁵ Головенько В.А. Український молодіжний рух у XX ст. (Історико-політичний аналіз основних періодів) / В.А. Головенько. – К., 1997. – С.79.

⁶ Історія ЛКСМУ в резолюціях та постановах з'їздів. – Х., 1927. – С. 27.

⁷ Апресян З.Г. Партядро в комсомоле / З.Г. Апресян, В.А. Сулемов // Новое в жизни, науке, технике. – 1975. – №1. – С. 78.

⁸ Історія ЛКСМУ в резолюціях та постановах з'їздів. – Х., 1927. – С. 117.

-
- ⁹ Головенько В.А. Український молодіжний рух у XX ст. (Історико-політичний аналіз основних періодів) / В.А. Головенько. – К., 1997. – С. 79-80.
- ¹⁰ Головенько В.А. Український молодіжний рух: історія та сьогодення / В.А. Головенько, О.А. Корнієвський. – К.: Наукова думка, 1994. – С. 47-48.
- ¹¹ Головенько В.А. Український молодіжний рух у XX ст. (Історико-політичний аналіз основних періодів) / В.А. Головенько. – К., 1997. – С. 80.
- ¹² ЛКСМ України в рішеннях з'їздів та конференцій. 1919-1966: Збірник документів / ред. кол. О.С. Коепто (голова) та ін. – К.: Видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь», 1969. – С. 368.
- ¹³ Апресян З.Г. Партядро в комсомоле / З.Г. Апресян, В.А. Сулемов // Новое в жизни, науке, технике. – 1975. – №1. – С. 19.
- ¹⁴ Політична історія України : навч. посіб. / В.А. Греченко, В.І. Танцюра, В.В. Калініченко та ін. – 2-ге вид., допов. – К.: Академвидав, 2008. – С. 306.
- ¹⁵ Там само.
- ¹⁶ Історія ЛКСМУ в резолюціях та постановах з'їздів. – Х., 1927. – С. 27.
- ¹⁷ Наследники революции. Документы партии о комсомоле. – М., 1969. – С. 363.
- ¹⁸ Політична історія України. XX століття: У 6 т. / [редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін.] – К.: Генеза, 2002-2003. – Т. 3: Утвердження радянського ладу в Україні (1921-1938) / [С.В. Кульчицький (кер.), Ю.І. Шаповал, В.А. Греченко та ін.] – 2003. – С. 313.
- ¹⁹ Головенько В.А. Молодіжний рух України: історія та сучасність: Збірник матеріалів / В.А. Головенько (гол ред.); Український національний комітет молодіжних організацій, Український інститут соціальних досліджень. – К.: НВФ «Студцентр», НІКА – Центр, 1999. – С. 62.
- ²⁰ Головенько В.А. Український молодіжний рух у XX ст. (Історико-політичний аналіз основних періодів) / В.А. Головенько. – К., 1997. – С. 23.
- ²¹ Там само. – С. 19.
- ²² Там само. – С. 87-88.
- ²³ Політична історія України. XX століття: У 6 т. / [редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін.] – К.: Генеза, 2002-2003. – Т. 3: Утвердження радянського ладу в Україні (1921-1938) / [С.В. Кульчицький (кер.), Ю.І. Шаповал, В.А. Греченко та ін.] – 2003. – С. 317.
- ²⁴ Прилуцький В.І. Молодь УСРР в період утвердження тоталітарної системи (1928-1933 рр.). / НАН України, Інститут історії України (Історичні зошити) / В.І. Прилуцький. – К., 1999. – С. 50.
- ²⁵ Прилуцький В.І. Молодь України в умовах тоталітарного ладу (1920-1939). / В.І. Прилуцький. – К., 2001. – С. 143.
- ²⁶ Політична історія України. XX століття: У 6 т. / [редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін.] – К.: Генеза, 2002-2003. – Т. 3: Утвердження радянського ладу в Україні (1921-1938) / [С.В. Кульчицький (кер.), Ю.І. Шаповал, В.А. Греченко та ін.] – 2003. – С. 317.
- ²⁷ Прилуцький В.І. Молодь УСРР в період утвердження тоталітарної системи (1928-1933 рр.). / НАН України, Інститут історії України (Історичні зошити) / В.І. Прилуцький. – К., 1999. – С. 50.
- ²⁸ Політична історія України. XX століття: У 6 т. / [редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін.] – К.: Генеза, 2002-2003. – Т. 3: Утвердження радянського ладу в Україні (1921-1938) / [С.В. Кульчицький (кер.), Ю.І. Шаповал, В.А. Греченко та ін.] – 2003. – С. 313; Прилуцький В.І. Молодь України в умовах тоталітарного ладу (1920-1939). / В.І. Прилуцький. – К., 2001. – С. 123.
- ²⁹ Головенько В.А. Молодіжний рух України: історія та сучасність: Збірник матеріалів / В.А. Головенько (гол ред.); Український національний комітет молодіжних організацій, Український інститут соціальних досліджень. – К.: НВФ «Студцентр», НІКА – Центр, 1999. – С. 62.
- ³⁰ Політична історія України : навч. посіб. / В.А. Греченко, В.І. Танцюра, В.В. Калініченко та ін. – 2-ге вид., допов. – К.: Академвидав, 2008. – С. 306.

³¹ Прилущкий В.І. Молодь України в умовах тоталітарного ладу (1920-1939). / В.І. Прилущкий. – К., 2001. – С. 216.

³² Там само.

³³ ЛКСМ України в рішеннях з'їздів та конференцій. 1919-1966: Збірник документів / ред. кол. О.С. Коепто (голова) та ін. – К.: Видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь», 1969. – С. 368.

³⁴ Політична історія України. XX століття: У 6 т. / [редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін.] – К.: Генеза, 2002-2003. – Т. 3: Утвердження радянського ладу в Україні (1921-1938) / [С.В. Кульчицький (кер.), Ю.І. Шаповал, В.А. Греченко та ін.] – 2003. – С. 315-316.

³⁵ Політична історія України : навч. посіб. / В.А. Греченко, В.І. Танцюра, В.В. Калініченко та ін. – 2-ге вид., допов. – К.: Академвидав, 2008. – С. 306.

³⁶ Політична історія України. XX століття: У 6 т. / [редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін.] – К.: Генеза, 2002-2003. – Т. 3: Утвердження радянського ладу в Україні (1921-1938) / [С.В. Кульчицький (кер.), Ю.І. Шаповал, В.А. Греченко та ін.] – 2003. – С. 316.

³⁷ Табачник Д.В. Чорні роки комсомолу України / Д.В. Табачник, В.А. Головенько, О.А. Корнієвський. – К., 1990. – С. 83.

³⁸ Головенько В.А. Український молодіжний рух у XX ст. (Історико-політичний аналіз основних періодів) / В.А. Головенько. – К., 1997. – С. 73.

³⁹ Табачник Д.В. Чорні роки комсомолу України / Д.В. Табачник, В.А. Головенько, О.А. Корнієвський. – К., 1990. – С. 83.

⁴⁰ Головенько В.А. Український молодіжний рух у XX ст. (Історико-політичний аналіз основних періодів) / В.А. Головенько. – К., 1997. – С. 73.

⁴¹ Табачник Д.В. Чорні роки комсомолу України / Д.В. Табачник, В.А. Головенько, О.А. Корнієвський. – К., 1990. – С. 83.

В статье показано, как в процессе становления тоталитарного советского режима комсомол с независимой молодежной организации преобразовался в филиал коммунистической партии. Выяснено, что компартия брала на себя формирование кадров комсомольских работников и при этом, делалось все возможное, чтоб коммунисты занимали руководящие должности в союзе с самого низа и до ЦК включительно. Как филиалы партийных комитетов комсомольские организации брали активное участие во всех политических кампаниях, которые проводились правящей партией. Вся работа комсомола проходила «под знаком мобилизации масс молодежи на борьбу с классовым врагом, правой опасностью и уклонами, как в партии, так и в комсомоле». Но, и поддержка массовых сталинских репрессий не спасла комсомольские кадры от судьбы жертв этих репрессий. Под руководством комсомола действовали молодежные и детские средства массовой информации. Партия использовала комсомол и для контроля, активизации работы хозяйственных органов.

Ключевые слова: коммунистическое воспитание комсомол, молодежь, молодежные организации, объединения, союз.

Komsomol as a branch of communist party in Ukrainian youth movement in the 1920-1930s.

The article shows how comsomol turned from the independent youth's organization into the branch of communist party in the process of totalitarian soviet regime's establishment. Communist party formed comsomol staff and did everything possible in order to guarantee all leading position for communists in Central Committee of communist party. Comsomol organizations, as an affiliated branches of party committees, took part actively in all political campaigns held by the leading party. The task of comsomol was to "mobilize the youth for struggle against the class enemy, "right" danger and party and comsomol deviations. But supporting of Stalin's mass repressions didn't save the comsomol staff from becoming the victims of these repressions. Youth and child's means of mass media were under the direction of comsomol. The party used comsomol in order to control the intensification of economical industry.

Keywords: communism training, comsomol, youth, youth's organizations, union, association.

Авторська довідка

Молоткіна Валентина Костянтинівна – доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії та культури України державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Домашня адреса: вул. Підварська, 40а, м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл., 08401.

Тел.: мобільний – 093 303 50 07; 095 571 21 26; домашній – 04567 5 51 71, e-mail: molotkina@ukr.net